

7.3.10 Úsekový tvar rovnice přímky

Předpoklady: 7306

Př. 1: Jakou podmínku splňují body ležící na ose x ? Pomocí dvou bodů na ose x sestav parametrickou a obecnou rovnici této přímky.

Body na ose x například: $[2;0]$, $[15;0]$, $[-3;0] \Rightarrow$ společná vlastnost: y -ová souřadnice je nulová (jde o body $[x;0]$)

Parametrické vyjádření: body $[1;0]$, $[2;0] \Rightarrow \mathbf{u} = (1;0)$, bod $[0,0]$

$x = 0 + t$
 $y = 0, t \in R$ (jasné, x -ová souřadnice bodů na ose x může být cokoliv, y -ová je nulová)

Obecná rovnice: $\mathbf{u} = (1;0) \Rightarrow \mathbf{n} = (0;1) \Rightarrow$ rovnice $0x + y + c = 0$

Dosadíme bod $[0;0]$: $0 + c = 0 \Rightarrow c = 0$

Rovnice osy x : $y = 0$ (jasné jde o vyjádření podmínky ze začátku příkladu pomocí rovnice)

Př. 2: Jakou podmínku splňují body ležící na ose y ? Pomocí dvou bodů na ose x sestav parametrickou a obecnou rovnici této přímky.

Body na ose y například: $[0;1]$, $[0;1532]$, $[0;-562] \Rightarrow$ společná vlastnost: x -ová souřadnice je nulová (jde o body $[0;y]$)

Parametrické vyjádření: Body $[0;1]$, $[0;2] \Rightarrow \mathbf{u} = (0;1)$, bod $[0,0]$

$x = 0$
 $y = 0 + t, t \in R$ (jasné, y -ová souřadnice bodů na ose y může být cokoliv, x -ová je nulová)

Obecná rovnice: $\mathbf{u} = (0;1) \Rightarrow \mathbf{n} = (1;0) \Rightarrow$ rovnice $x + 0y + c = 0$

Dosadíme bod $[0;0]$: $0 + c = 0 \Rightarrow c = 0$

Rovnice osy y : $x = 0$ (jasné jde o vyjádření podmínky ze začátku příkladu pomocí rovnice)

Pedagogická poznámka: Předchozí příklady nejsou zbytečné. Studenti sice již vyjadřovali (úplně na začátku) osy pomocí rovnic, ale jednak uplynulo hodně času a jednak se studenti naučili obecné postupy na sestavování rovnic přímky, které jim v předchozích případech (příliš mnoho nul) působí značné problémy.

Př. 3: Je dána přímka $p: 3x + 4y - 12 = 0$. Urči průsečíky přímky p s osami x a y .

Průsečík s osou x $\Rightarrow$ nulová y -ová souřadnice $\Rightarrow A[a_x;0]$.

Dosadíme bod $A[a_x;0]$ do rovnice přímky p : $3a_x + 4 \cdot 0 - 12 = 0$

$$3a_x = 12$$

$a_x = 4 \Rightarrow$ přímka p se protíná s osou x v bodě $A[4;0]$.

Průsečík s osou y $\Rightarrow$ nulová x -ová souřadnice $\Rightarrow B[0;b_y]$.

Dosadíme bod $B[0; b_y]$ do rovnice přímky p : $3 \cdot 0 + 4 \cdot b_y - 12 = 0$

$$4b_y = 12$$

$b_y = 3 \Rightarrow$ přímka p se protíná s osou y v bodě $B[0; 3]$.

Zkusíme si upravit rovnici přímky:

$$3x + 4y - 12 = 0$$

$$3x + 4y = 12 \quad / : 12$$

$$\frac{x}{4} + \frac{y}{3} = 1 \quad \text{zajímavé: neznámé } x \text{ a } y \text{ jsou ve zlomcích, jejichž jmenovatele jsou}$$

souřadnicemi průsečíků se souřadnými osami – získali jsme **úsekový tvar rovnice přímky**

Př. 4: Dosazením ověř, zda platí, že přímka napsaná ve tvaru $\frac{x}{p} + \frac{y}{q} = 1$, kde $p \neq 0$ a $q \neq 0$ se protíná se souřadnými osami v bodech $P[p; 0]$ a $Q[0; q]$.

Dosadíme $P[p; 0]$:

$$\frac{x}{p} + \frac{y}{q} = 1$$

$$\frac{p}{p} + \frac{0}{q} = 1$$

$$1 = 1$$

Dosadíme $Q[0; q]$:

$$\frac{x}{p} + \frac{y}{q} = 1$$

$$\frac{0}{p} + \frac{q}{q} = 1$$

$$1 = 1$$

Jsou dány body $P[p; 0]$ a $Q[0; q]$, kde $p \neq 0$ a $q \neq 0$ (tedy body P a Q jsou body na souřadnicových osách různé od počátku). Přímka PQ má rovnici $\frac{x}{p} + \frac{y}{q} = 1$.

Je-li přímka napsaná ve tvaru $\frac{x}{p} + \frac{y}{q} = 1$, kde $p \neq 0$ a $q \neq 0$, protíná se souřadnými osami v bodech $P[p; 0]$ a $Q[0; q]$.

Rovnice $\frac{x}{p} + \frac{y}{q} = 1$ se nazývá úsekový tvar přímky.

Př. 5: Rozhodni, které přímky není možné zapsat v úsekovém tvaru.

Jde o přímky, které nemají dva různé průsečíky se souřadnými osami:

- přímky rovnoběžné se souřadnými osami
- přímky procházející počátkem

Př. 6: Jsou dány body $A[-1; 0]$ a $B[0; 4]$. Zapiš rovnici přímky AB v úsekovém tvaru a ve tvaru obecné rovnice přímky.

Známe průsečíky se souřadnými osami $\Rightarrow$ můžeme sestavit úsekový tvar rovnice přímky.

$$\frac{x}{-1} + \frac{y}{4} = 1$$

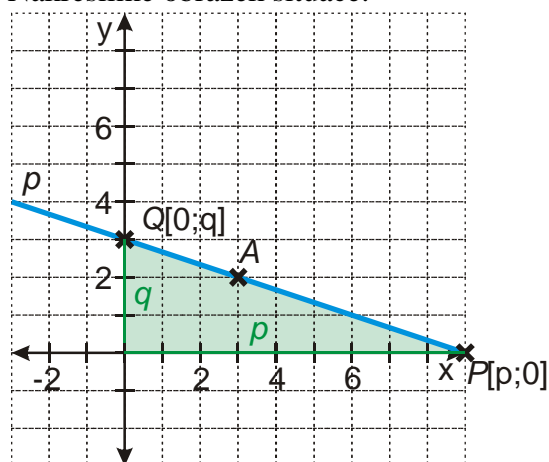
Obecnou rovnici získáme vynásobením: $\frac{x}{-1} + \frac{y}{4} = 1 \quad / \cdot (-4)$

$$4x - y = -4$$

$$4x - y + 4 = 0$$

Př. 7: Je dán bod $A[3;2]$. Urči přímku p tak, aby procházela bodem A s spolu s osami určovala trojúhelník o obsahu 13,5.

Nakreslíme obrázek situace:

Body, ve kterých se přímka protíná s osami označíme $P[p;0]$ a $Q[0;q]$. Pokud určíme jejich souřadnice (čísla p a q) určíme i rovnici přímky $\Rightarrow$ potřebuji dvě rovnice.

1. Vzniklý trojúhelník je pravoúhlý s odvěsnami p a q . $\Rightarrow$ obsah trojúhelníku vypočteme podle vzorce $S = \frac{ab}{2} = \frac{pq}{2} = 13,5$.

2. Přímku p můžeme zapsat v úsekovém tvaru: $\frac{x}{p} + \frac{y}{q} = 1$. Na přímce leží bod $A \Rightarrow$ dosadíme

jej do rovnice: $\frac{3}{p} + \frac{2}{q} = 1$.

$$\frac{pq}{2} = 13,5 \quad / \cdot 2$$

Řešíme soustavu:

$$\frac{3}{p} + \frac{2}{q} = 1 \quad / \cdot pq$$

$$pq = 27 \Rightarrow q = \frac{27}{p}$$

$$3q + 2p = pq$$

Dosadíme za q a získáme rovnici: $3 \frac{27}{p} + 2p = p \frac{27}{p}$

$$\frac{81}{p} + 2p = 27 \quad / \cdot p$$

$$2p^2 - 27p + 81 = 0$$

$$p_{1,2} = \frac{-b \pm \sqrt{b^2 - 4ac}}{2a} = \frac{-(-27) \pm \sqrt{(27)^2 - 4 \cdot 2 \cdot 81}}{2 \cdot 2} = \frac{27 \pm 9}{4}$$

$$p_1 = \frac{27+9}{4} = 9 \qquad p_2 = \frac{27-9}{4} = 4,5$$

Příklad má dvě řešení:

$$p_1 = 9 \Rightarrow q_1 = \frac{27}{p_1} = \frac{27}{9} = 3$$

$$p_2 = 4,5 \Rightarrow q_2 = \frac{27}{p_2} = \frac{27}{4,5} = 6$$

Rovnice přímky v úsekovém tvaru: $\frac{x}{9} + \frac{y}{3} = 1$

Rovnice přímky v úsekovém tvaru:

$$\frac{x}{4,5} + \frac{y}{6} = 1$$

Obecná rovnice přímky: $x + 3y - 9 = 0$

Obecná rovnice přímky: $4x + 3y - 18 = 0$

Př. 8: Petáková:
strana 106/cvičení 18
strana 106/cvičení 21 a) c)

Shrnutí: Úsekový tvar rovnice přímky umožňuje ihned určit průsečíky se souřadnými osami.